

PEDAGOGY AND EDUCATION

Розвиток соціально-професійних якостей майбутнього фахівця

Балануца Олександр Олександрович¹

¹ доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти;
Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка; Україна

Анотація. Діяльність сучасного фахівця зумовлює особливу значущість соціально-професійних якостей, які сприяють міжособистісній і рольовій взаємодії учасників процесу. До їх числа можна віднести рефлексивність, гнучкість, емпатійність, комунікативність, здатність до співпраці, емоційну цікавість. Встановлено, що сукупність таких якостей, як рефлексивність, гнучкість, емпатійність, позитивне спілкування, формується на основі значного інтересу до партнера, його діяльності, бажання працювати разом, брати участь у спільній справі. Здатність до співпраці інтегрує, вбирає у себе комплексні уміння: формулювати свою точку зору, слухати і чути іншого, з'ясовувати точки зору своїх партнерів, вирішувати розбіжності за допомогою логічної аргументації, не переводити логічні розбіжності у площину особистих відносин, заохочувати активність іншого й своєчасно виявляти свою ініціативу; надавати емоційну і змістовну підтримку тому, хто цього потребує; надавати іншому можливість утвердитися, спробувати сили у різних видах діяльності; стати на позицію іншого й координувати різні точки зору, здійснюючи обмін думками; займати діалогічну, а не монологічну позицію; органічно поєднувати «рольові» та «міжособистісні», ділові і людські стосунки.

Ключові слова: соціально-професійні якості, майбутній фахівець, рефлексивність, гнучкість, емпатійність, комунікативність.

Діяльність сучасного фахівця зумовлює особливу значущість соціально-професійних якостей, які сприяють міжособистісній і рольовій взаємодії учасників процесу. До їх числа можна віднести рефлексивність, гнучкість, емпатійність, комунікативність, здатність до співпраці, емоційну цікавість.

Майбутньому фахівцю необхідно орієнтуватися на формуванні в себе соціально-професійних якостей. Відповідно має підвищитися і рівень підготовки таких фахівців [2, с. 74].

Рефлексія – застосування усіх характеристик (мислення спрямоване на осмислення й усвідомлення власних форм і передумов; предметний розгляд самого знання, критичний аналіз його змісту й методів пізнання; діяльність самопізнання, що розкриває внутрішню будову і специфіку духовного світу людини), що дає можливість бачити свою працю з позиції іншої людини. Рефлексія визначає ставлення до себе як суб'єкту

PEDAGOGY AND EDUCATION

професійної діяльності. Здатність порівнювати, зіставляти самосвідомість з оцінками інших учасників взаємодії допомагає особистості усвідомити те, як він сприймається і оцінюється іншими людьми.

Установка (готовність, налаштування) особистості на постійний зворотній зв'язок, на уміння інтерпретувати отриману інформацію, оцінювати результативність і доцільність вживаних ним рішень, завдань і соціально-психологічних ситуацій – важлива умова розвитку самореалізації [1, с. 74].

Рефлексія – це не тільки розуміння, аналіз себе і своїх учинків, а й з'ясування того, як навколишні люди розуміють тебе, твої особистісні якості, емоційні реакції та когнітивні уявлення. У тому випадку, коли змістом цих уявлень є предмет спільної діяльності, розвиваються предметно-рефлексивні відносини. До рефлексії відносяться такі явища, як самопізнання, переосмислення й повторна перевірка своєї думки про себе, про інших людей і про те, що, на думку суб'єкта, думають про нього інші люди, як вони його оцінюють і як до нього ставляться. Без рефлексії неможливо було б установлювати правильні взаємини з іншими людьми. Сенс рефлексії полягає в переході прихованого знання в формалізоване й логічно обґрунтоване. Відомі такі способи рефлексії, як висунення гіпотез, ідеалізація, переживання. Потреба в рефлексії виникає внаслідок сумнівів щодо вихідних позицій своєї життєдіяльності [3, с. 49].

Рефлексивність як особистісна якість має тісний зв'язок із високим рівнем творчості, із усвідомленням себе у цій позиції і оцінкою ефективності своєї діяльності, із осмисленням її не тільки для себе, але й для інших.

Професійна діяльність вимагає від майбутнього фахівця даного напрямку усвідомлення своєї ролі у цьому процесі, прояву творчого підходу з урахуванням змінюваних ситуацій взаємодії. Динамізм особистості пояснюється необхідністю вибору засобів, форм, прийомів комунікації і залежності від умов.

Професійно значуща якість – гнучкість – передбачає гнучкість мислення і поведінки: самостійне перенесення раніше засвоєних знань, умінь, способів діяльності у нові ситуації; бачення проблеми, що виникає в різних рольових позиціях; виділення нової функції відомого об'єкта; комбінування раніше відомих способів у новий.

Суттєве значення мають розумова рухливість, здатність включати до нових взаємозв'язків уже відомий зміст, використовувати можливість вибору при розв'язанні проблем, які виникають у професійній діяльності і в буденному житті,

PEDAGOGY AND EDUCATION

швидко змінювати прийоми дій відповідно до нових умов.

Наступна професійно значуща особистісна якість майбутнього фахівця – це емпатійність. У якості особливих форм емпатії психологи виділяють співхвилювання суб'єктом тих емоційних станів, які відчуває інша людина та стосовно емоційних станів щодо відчуттів іншої [1, с. 75].

Важлива якість – позитивне спілкування. Воно формується, розвивається на основі потреби у спілкуванні – однієї із основних соціально зумовлених потреб людини.

Сукупність таких якостей, як рефлексивність, гнучкість, емпатійність, позитивне спілкування, формується на основі значного інтересу до партнера, його діяльності, бажання працювати разом, брати участь у спільній справі. Здатність до співпраці інтегрує, вбирає у себе комплексні уміння: формулювати свою точку зору, слухати і чути іншого, з'ясовувати точки зору своїх партнерів, вирішувати розбіжності за допомогою логічної аргументації, не переводити логічні розбіжності у площину особистих відносин, заохочувати активність іншого й своєчасно виявляти свою ініціативу; надавати емоційну і змістовну підтримку тому, хто цього потребує; надавати іншому можливість утвердитися, спробувати сили у різних видах діяльності; стати на позицію іншого й координувати різні точки зору, здійснюючи обмін думками; займати діалогічну, а не монологічну позицію; органічно поєднувати «рольові» та «міжособистісні», ділові і людські стосунки.

Емоційна зацікавленість передбачає дотримання такту, який містить підвищену чуйність стосовно оточення і уміння знайти таку форму спілкування з іншою особистістю, яка дозволила б зберегти обом особисту гідність.

References:

- [1] Лебедик І. В. Підготовка майбутніх учителів іноземних мов до професійної самореалізації у процесі вивчення фахових дисциплін: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2007. 216 с.
- [2] Мальський М., Мороз Ю. Підготовка фахівців міжнародників в умовах трансформації міжнародної системи. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2012. Вип. 30. С. 3-8.
- [3] Федченко Ю. О. Формування готовності до професійного саморозвитку магістрантів педагогічного профілю у вищих навчальних закладах): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Кропивницький, 2017. 220 с.